

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. XI–XII (LII–LIII)

(2013–2014)

FASCICLE B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

WARSAW 2018

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM XI-XII (LII-LIII)

(2013-2014)

FASCYKUŁ B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

WARSZAWA 2018

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW:
Krzysztof Jakubiak

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktor: Franciszek M. Stępnowski (f.stepniowski@uw.edu.pl)
Sekretarz redakcji: Andrzej Maciałowicz (amacialowicz@uw.edu.pl)
Współpraca redakcyjna: Ludwika Jończyk

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Joanna Kalaga
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

All rights reserved
© 2018 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk: Totem.com.pl, ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Contents

Spis treści

Fascykuł B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI

Fascicle B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND

Studia i materiały

Jacek Lech

- Z DZIEJÓW BADAŃ NEOLITU W POLSCE:
ANNA KULCZYCKA-LECIEJEWICZOWA (1934–2011) 9
- Anna Kulczycka-Leciejewiczowa (1934–2011):
From the History of Studies on the Neolithic in Poland 51

Marta Osypińska, Joanna Piątkowska-Małecka

- HODOWLA I ŁOWIECTWO WŚRÓD SPOŁECZNOŚCI
ZAMIESZKUJĄCYCH WIELOKULTUROWĄ OSADĘ W BODZI (ST. 1)..... 55
- Breeding and Hunting among the Communities Inhabiting
the Multicultural Settlement at Bodzia (Site 1)..... 85

Agnieszka Jarzec

- MATERIAŁY KULTURY ŁUŻYCKIEJ ZE STANOWISKA 4
W MAGNUSZEWIE MAŁYM, POW. MAKOWSKI 87
- Archaeological Relics of the Lusatian Culture from Site 4
in Magnuszew Mały, the Maków District 114

Przemysław Dulęba

- O POŻYTKU Z KWERENDY ARCHIWALNEJ. PRZYKŁAD ODKRYĆ
ZWIĄZANYCH Z KULTURĄ LATEŃSKĄ Z OBSZARU GÓRNEGO ŚLĄSKA 117
- On the Benefits of Archival Research. An Example of Discoveries
Related to the La Tène Culture from Upper Silesia 135

Ростислав Терпиловский, Геннадий Жаров

ДРУЖИННЫЙ МОГИЛЬНИК ПОЗДНЕГО ПРЕДРИМСКОГО ВРЕМЕНИ НА СЕЙМЕ.....	137
WARRIOR CEMETERY FROM THE LATE PRE-ROMAN PERIOD ON THE RIVER SEYM	150
Cmentarzysko wojowników z młodszego okresu przedrzymskiego nad rzeką Sejm.....	155

Iwona Kowalczyk-Mizerakowska

BOGATY GRÓB WOJOWNIKA Z SANDOMIERZA-KRAKÓWKI W KONTEKŚCIE ŚWIĘTOKRZYSKIEGO CENTRUM HUTNICZEGO	157
Rich Warrior's Grave from Sandomierz-Krakówka Considered in the Context of the Świętokrzyskie Metallurgic Centre	171

Agata Chilińska-Früboes

PRZEDWOJENNE ZNALEZISKA RZYMSKICH ZAPINEK KABŁĄKOWYCH DATOWANYCH NA WCZESNY OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH Z OBSZARU KULTURY DOLLKEIM-KOVROVO	173
Pre-war Finds of Imported Roman Bow Brooches Dated to the Early Roman Period Found at the Area of the Dollkeim-Kovrovo Culture	202

Joanna Piątkowska-Małecka, Teresa Tomek

SSAKI I PTAKI W GOSPODARCE LUDNOŚCI ZAMIESZKUJĄCEJ WCZESNOŚREDNIOWIECZNY ZESPÓŁ OSADNICZY W KULCZYNI-KOLONII (ST. 8), POW. WŁODAWSKI	205
Mammals and Birds in the Economy of the Inhabitants of the Early Medieval Settlement Complex in Kulczyn-Kolonia (Site 8), the Włodawa District	221

Róża Paszkowska

WSTĘPNE WYNIKI ANALIZY ARCHEOZOOLOGICZNEJ ZABYTKÓW Z KOŚCI I POROŻA Z WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO RADOMIA, STANOWISKA 1 I 2	223
Preliminary Results of an Archaeozoological Analysis of Artefacts Made of Bone and Antlers from Early Medieval Radom, Sites 1 and 2.....	241

Jerzy Sikora, Piotr Kittel, Piotr Wroniecki

W POSZUKIWANIU MILENIJNEGO MIRAŻU. NOWE BADANIA GRODZISKA W ROZPRZY (POW. PIOTRKOWSKI, WOJ. ŁÓDZKIE)	243
In Search of a Millennial Mirage. New Investigation of the Stronghold in Rozprza (Piotrków District, Łódzkie Voivodeship)	269

Sławomir Wadył

WCZESNOŚREDNIOWIECZNE KLAMRY HACZYKOWATE Z ZIEM PRUSKICH. KLAMRY DO PASA, BŁYSTKI CZY ZAPINKI?.....	271
Belt Buckles, Fishing Lures, or Brooches? Early Medieval Hook Buckles from Prussia	284

Andrzej Buko

- NAJSTARSZA FAZA REZYDENCJI DANIELA ROMANOWICZA
NA GÓRZE KATEDRALNEJ W CHEŁMIE: PYTANIA I HIPOTEZY 285
- The Oldest Phase of the Daniel Romanovich's Residence
on the Cathedral Hill in Chełm: Questions and Hypotheses 301

Dominik Chudzik

- MUROWANA ARCHITEKTURA SAKRALNA ZIEMI HALICKIEJ
OD XIII DO POCZĄTKU XIV WIEKU 303
- Brick-Built Sacred Architecture in the Halych Land since the 13th until the Early 14th Century 325

Anna Kubica-Grygiel

- PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE SZCZĄTKI LUDZKIE ODKRYTE
W OBRĘBIE KOŚCIOŁA I KLASZTORU OO. DOMINIKANÓW W KRAKOWIE..... 327
- Late Medieval Human Remains Discovered
within the Dominican Church and Monastery in Kraków..... 337

Wydarzenia

Monika Rekowska

- UROCZYŚCIE W KOZIENICACH KU CZCI PROFESORA TOMASZA MIKOCKIEGO 341

Kronika wykopalisk

Paweł Szymański

- CZERWONY DWÓR, ST. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE.
BADANIA W LATACH 2013–2014 349
- Czerwony Dwór, Site XXI, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Excavations in 2013–2014 357

Artur Brzoška, Magdalena Nowakowska

- W POSZUKIWANIU ŚLADÓW WALK PARTYZANCKICH POWOJENNEGO PODZIEMIA
NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO („ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH”). BADANIA PODWODNE
JEZIORA BROŻANE NA TERENIE PUSZCZY AUGUSTOWSKIEJ W 2013 ROKU 359
- Searching for Traces of Guerrilla Warfare of the Post-War Anti-Communist Underground (‘Cursed Soldiers’).
Underwater Exploration of the Brożane Lake in the Augustów Primeval Forest in 2013..... 363

Adam Cieśliński, Andrzej Kasprzak, Zbigniew Stasiak

- NOWY ŁOWICZ, ST. 2, WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014 365
- Nowy Łowicz, Fst. 2, Woiwodschaft Westpommern. Ausgrabungen 2013–2014 371

Władysław Roszyk

PETRYKOZY, ST. 3, WOJ. MAZOWIECKIE. BADANIA W ROKU 2014.....	375
Petrykozy, Site 3, the Mazowieckie Voivodeship. Excavations in 2014	379

Karolina Blusiewicz

PUCK (DZIAŁKA NR 148/1), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2014	381
Puck (Plot no. 148/1), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2014	386

Michał Starski

PUCK, STARY RYNEK 13 I 14, WOJ. POMORSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	389
Puck, 13 and 14 Stary Rynek Street, the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2013–2014	395

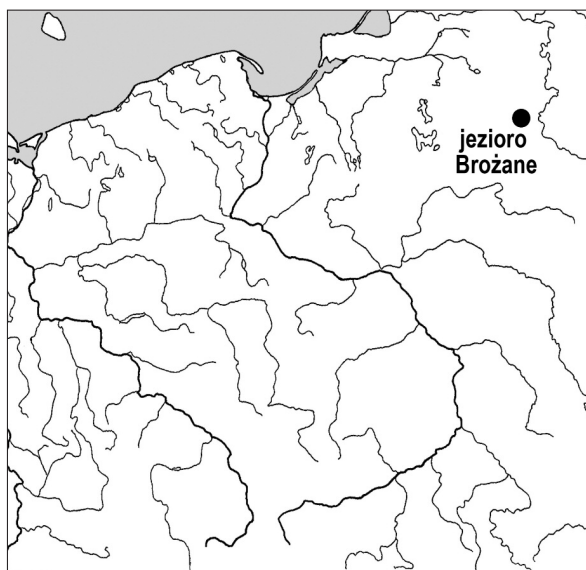
ARTUR BRZÓSKA, MAGDALENA NOWAKOWSKA

W POSZUKIWANIU ŚLADÓW WALK PARTYZANCKICH POWOJENNEGO PODZIEMIA NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO („ŻOŁNIERZY WYKŁĘTYCH”). BADANIA PODWODNE JEZIORA BROŻANE NA TERENIE PUSZCZY AUGUSTOWSKIEJ W 2013 ROKU

Keywords: underwater archaeology, Brożane Lake, archaeology of the Second World War, ‘Augustów Roundup’, Red Army, Władysław Stefanowski ‘Grom’, ‘Cursed Soldiers’

W dniach 27–30 sierpnia 2013 roku pracownicy i studenci Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, pod kierunkiem autorów (z ramienia Zakładu Archeologii Podwodnej IA UW), wraz z członkami Stowarzyszenia Poszukiwań Miejsc Walk i Martyrologii oraz Mogił Wojennych „Leśni”, a także Warszawskiego Klubu Płetwonurków, uczestniczyli w badaniach podwodnych akwenu jeziora Brożane. Ekspedycji towarzyszyła ekipa Free Frog TV¹. Celem działania Stowarzyszenia „Leśni” jest prowadzenie poszukiwań miejsc związanych ze zdarzeniami historycznymi w terenie, jak i w źródłach pisanych. Obszary, będące w zainteresowaniu Stowarzyszenia, to Puszcza Augustowska, Biebrzański Park Narodowy oraz Suwalszczyzna. Samo jezioro, położone w sercu Puszczy Augustowskiej, 36 km na wschód od Augustowa, było świadkiem dramatycznych wydarzeń, które rozegrały się tu bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej.

W lipcu 1945 roku oddziały frontowe Armii Czerwonej oraz 385 Pułk Strzelecki Wojsk Wewnętrznych NKWD, należący do 62 Dywizji Strzeleckiej Wojsk Wewnętrznych NKWD, osłaniane i wspomagane przez jednostki Urzędu Bezpieczeństwa i 110-osobowy oddział 1 Praskiego Pułku Piechoty Ludowego Wojska Polskiego, przeprowadziły akcję pacyfikacyjną obejmującą tereny Puszczy Augustowskiej i jej okolic. Akcją z Augustowa kierowało prawdopodobnie lokalne dowództwo sowieckiego kontrwywiadu wojskowego „Smiersz”. W trakcie oblavy otaczano poszczególne wsie i aresztowano osoby podejrzane o współpracę z partyzantami. W sumie aresztowano około siedmiu tysięcy osób. Prawie 600 z nich nigdy nie

wróciło do domu (FILIPOWICZ 2005). Kulminacją tych wydarzeń była bitwa rozegrana wokół jeziora Brożane pomiędzy oddziałami sowieckimi a prawie 160-osobowym oddziałem partyzanckim Władysława Stefanowskiego „Groma”. W wyniku tego starcia oddział „Groma” został całkowicie rozбит, a większość jego żołnierzy zginęła. Ostatnie akordy tego boju, wraz z masakrą pozostałych przy życiu żołnierzy, rozegrały się nad północnym oraz północno-zachodnim brzegiem jeziora. Według nielicznych świadków dobijanie partyzantów i składowanie ciał miało miejsce przy przepuście nad bagienkiem na drodze Giby – Rygol (Ryc. 1). Po wojnie miejscowi rybacy znajdowali w jeziorze broń i – podobno – kości ludzkie, które wrzucano z powrotem do wody; informacje o tych odkryciach, pozyskane od miejscowej ludności, przekazane zostały archeologom przez członków stowarzyszenia „Leśni”².

¹ Jest to internetowa telewizja o nurkowaniu i podwodnym świecie. Z jej ramienia w badaniach wzięli udział: Adam Wasiak, Wojciech Zgoła oraz Artur Stegenka, którzy nakręcili krótki reportaż z prospekcji nad jez. Brożane, dostępny na stronie: http://www.freefrog.tv/archeologia_podwodna_w_najnowszej_produkcyj_free_frog_tv_19.html (ostatni dostęp: 14.12.2018).

² W 2012 roku na łamach „Naszego Dziennika” ukazały się re-

lacje nt. przebiegu tej bitwy, autorstwa Mariana Tananisa, jednego z nielicznych żołnierzy z oddziału „Groma”, który przeżył oblavy. Por. <https://naszdzienik.pl/polska-kraj/12328,karczowanie-sladow-zbrodni.html>; <https://naszdzienik.pl/polska-kraj/16015,tajemnice-jeziora-brozane.html> (ostatni dostęp: 14.12.2018). Jego wspomnienia stały się swoistą „bazą danych” i punktem wyjścia dla przeprowadzenia poszukiwań nad jeziorem Brożane.

Wśród badaczy ostatniej walki oddziału „Groma” zrodziło się przypuszczenie, że część partyzantów mogła uciekać na drugi brzeg jeziora. Te hipotezy oraz informacje uzyskane od osób, które przeżyły bitwę, spowodowały, że członkowie Stowarzyszenia „Leśni” wraz z pracownikami ZAP IA UW postanowili sprawdzić, czy ślady walk występują pod powierzchnią wody.

Cele, jakie sobie postawiono przed przystąpieniem do badań archeologicznych, były następujące:

- sprawdzenie struktury dna, głębokości, przejrzystości wody oraz warunków hydrometeorologicznych akwenu;
- prospekcja obszarów przybrzeżnych pod kątem obecności przedmiotów pochodzących z czasów II wojny światowej, a zwłaszcza bitwy partyzantów z sowietami;
- penetracja dna jeziora za pomocą detektorów metali i magnesów neodymowych³ w celu odszukania zabytków metalowych, takich jak elementy wyposażenia osobistego, broni, czy innych przedmiotów związanych z prowadzonymi tu walkami.

Należy nadmienić, że akwen ten znany jest w środowiskach nurków i poszukiwaczy militariów. 23 września 1939 roku, na rozkaz gen. Przeździeckiego, w jeziorze zatopiono amunicję (GRZELAK 2002: 156), a nad brzegiem zakopano łufę i części do działa przeciwlotniczego 40 mm Bofors, należącego do 94 Samodzielnej Baterii Motorowej Artylerii Przeciwlotniczej typu „B” (BIEŃ 2013: 86). Działo podobno wydobyli Niemcy. Amunicja wydobywana była z dna jeziora w latach 90. XX wieku i na początku obecnego stulecia. Artur Brzóska, współautor prezentowanego tekstu, nurkował w tym jeziorze w roku 2001 i widział jeszcze rozbite skrzynki po amunicji artyleryjskiej. Wydarzenia z września 1939 roku miały miejsce po przeciwległej stronie jeziora Brożane niż ostatnia walka „Żołnierzy Wyklętych”.

Według podziału biologicznego jezioro Brożane należy do typu jezior eutroficznych, czyli żyznych, bogatych w substancje organiczne, o intensywnej roślinności w strefie litoralnej (BAJKIEWICZ-GRABOWSKA, MIKULSKI 2006: 90–100). Podział rybacki klasyfikuje akwen jako jezioro leszczowe o głębokości do 20 m, o dnie pokrytym osadami dennymi z silnie rozwiniętą roślinnością w strefie litoralnej. Oznacza to, że możliwość obserwacji była bardzo ograniczona z uwagi na małą przejrzystość wody, a głębokie pokłady mułu uniemożliwiały penetrację dna.

Podwodne badania archeologiczne w 2013 r. miały formę rekonesansu archeologicznego. W trakcie badań zastosowano zarówno obserwację wzrokową, detektory meta-

li, jak i magnesy neodymowe (Ryc. 2). Prospekcję podwodną podzielono na kilka etapów. W pierwszej kolejności wykonane zostały nurkowania rozpoznawcze. Miały one na celu sprawdzenie przejrzystości wody, batymetrii dna, roślinności porastającej strefę litoralną oraz namuliska litoralu i profundalu. Rozpoznaniu takiemu poddano brzegi jeziora oraz środkową część akwenu. W wyniku tego etapu badań stwierdzono, że:

- przejrzystość wody w strefie nad termokliną (to znaczy do głębokości 6 m) wynosi maksymalnie 2 m;
- na znacznej części dna jeziora zalega gruba warstwa mułu, który jest luźny i głęboki, co w trakcie prowadzenia poszukiwań detektorem powoduje znaczny spadek przejrzystości wody oraz powstanie długotrwałej chmury mułu w miejscu pracy;
- na znacznym obszarze dna jeziora porośnięte jest koloniami ramienic, które tworzą nad nim dość wysoki i zwarty dywan, co uniemożliwia obserwację wzrokową. Należy zauważyć, że roślinność ta nie porastała dna jeziora w 2001 r., kiedy nurkował tu Artur Brzóska. Świadczy to o silnej eutrofizacji jeziora od tego czasu.

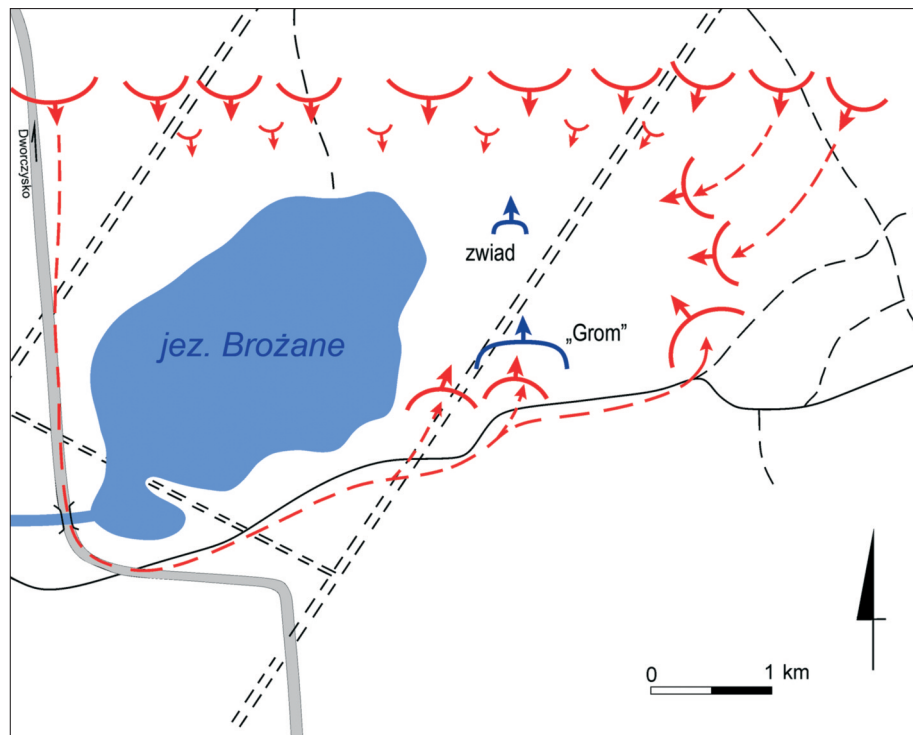
Kolejne etapy badań obejmowały przeszukanie wybranych partii jeziora za pomocą wykrywaczy metali i magnesu neodymowego. W części północnej jeziora do badań użyto magnesu, ponieważ strefa przybrzeżna w tym miejscu jest bardzo płytka, dochodząca do 1 m głębokości, z grubą warstwą namulisk. W celu dokonania pomiarów geodezyjnych i mapowania ewentualnych znalezisk na brzegu rozstawiono tachimetr laserowy. Niestety, przeszukanie tej części akwenu nie przyniosło efektów. Częściowo mogło być to spowodowane zasadą działania magnesu neodymowego, który przyciąga wyłącznie przedmioty wykonane z żelaza.

Inaczej wyglądały poszukiwania w zachodniej części jeziora, prowadzone z wykorzystaniem wykrywacza metali. Eksplorację prowadzono tu na różnych głębokościach, w przedziale od 1 do 5 m. Stwierdzono, że nie wszędzie występuje gruba warstwa namulisk i w niektórych miejscach dno jest twarde. Było to o tyle istotne, że w strefie z głęboką warstwą mułu wykrywacz metali niemal w całości musi być w nim „zanurzony”, przez co lokalizowanie oraz identyfikowanie sygnałów było bardzo utrudnione (Ryc. 3). W takich warunkach udało się znaleźć kilka przedmiotów: odłamki pocisku artyleryjskiego, szczyryk i kość zwierzęcą. O proveniencji tych znalezisk trudno jednak wyrokować. Najciekawszym z nich jest bez wątpienia szczyryk o długości 8 cm,

³ Magnesy neodymowe dzięki swojej konstrukcji wytwarzają bardzo silne pole magnetyczne, przy zachowaniu niewielkich wymiarów tych urządzeń.

Ryc. 1. Szkic przebiegu bitwy nad jeziorem Brożane 15.07.1945 r. (oprac. A. Wiśniewska, na podstawie https://cdn.pamyat-naroda.ru/images/Передача_063_КП10_97P_1C4_дела/405-0009769-0447/00000308.JPG – ostatni dostęp 16.08.2018).

Fig. 1. Overview of the course of the engagement near the Brożane Lake on 15 July 1945.

i szerokości 1,9 cm. Niemożliwym jest jednak określenie czasu, w którym znalazł się na dnie jeziora. Natomiast odłamki pocisku artyleryjskiego niewątpliwie są śladami po bitwie z roku 1945. Nadmienić należy, że członkowie Stowarzyszenia Poszukiwań Miejsc Walk i Martyrologii oraz Mogił Wojennych „Leśni” przeszukali okolice jeziora od

strony zachodniej. Efektem było odkrycie licznych śladów walk, głównie w postaci łusek amunicji kalibru 7,92 mm, od niemieckiego karabinu Mauser, i kalibru 7,62 mm, od radzieckiej „pepeszy” (pistolet maszynowy PPSz), świadczących o intensywnej wymianie ognia żołnierzy biorących udział w walce.

Ryc. 2. Grupa nurkowa szykuje się do podwodnych poszukiwań (fot. M. Nowakowska).

Fig. 2. Group of divers is preparing for underwater exploration.

Ryc. 3. Wykrywacz metali w poszukiwaniach pod wodą (fot. W. Zgoła).

Fig. 3. Metal detector used under water.

Wymienione wyżej czynniki powodowały, że poszukiwania prowadzone zarówno metodą wzrokową, magnesem neodymowym, jak i za pomocą detektorów metali były niezwykle trudne. Zwłaszcza że poszukiwano przedmiotów małych, których sygnatura magnetyczna mogła nie przenikać przez grubą warstwę mułu i dywanu z ramienic. Należy także stwierdzić, że w badaniach brała udział niewielka grupa pływonurków, co skutkowało jedynie fragmentarycznym rozpoznaniem dna akwenu (Ryc. 4). Dopiero długofalowe i systematyczne badania mogłyby w tych warunkach przynieść wymierne efekty. Wydaje się, że powrót nad jezioro Brożane ma głębokie uzasadnienie, a sama

okolica nadal skrywa tajemnicę ostatniej walki żołnierzy partyzanckiego oddziału „Groma”.

Mgr Magdalena Nowakowska
Wydział Historyczny
Uniwersytet Warszawski
magdalena.nowakowska@uw.edu.pl

Mgr Artur Brzóska
Instytut Archeologii
Uniwersytet Warszawski
brzoskaarturo@poczta.onet.pl

Literatura

BAJKIEWICZ-GRABOWSKA E., MIKULSKI Z.

2006 *Hydrologia Ogólna*, Warszawa.

BIEŃ R.

2013 *Ppor. Roman Bień, dowódca I plutonu, a następnie dowódca baterii motorowej artylerii przeciwlotniczej 40 mm nr 94. Sprawozdanie z działalności podczas kampanii wrześniowej 1939 r. Obóz Gadera – Palestyna, wrzesień – październik 1942 r.*, (w:) A. Wesołowski i in. (red.), *Polska obrona przeciwlotnicza 1939*, cz. 4: *Relacje*, *Wojskowe Teki Archiwalne* 3, Warszawa, 49–96.

FILIPOWICZ M.

2005 *Oblawa Augustowska w lipcu 1945*, (w:) J.J. Milewski, A. Pyżewska (red.), *Oblawa Augustowska (lipiec 1945 r.)*, Białystok, 41–56.

GRZELAK CZ.

2002 *Wilno – Grodno – Kodziowce 1939*, Warszawa.

Ryc. 4. Archeolodzy po zakończeniu podwodnych poszukiwań w jeziorze Brożane (fot. Underwater Expedition IA UW).
Fig. 4. Archaeologists after finishing the underwater exploration of the Brożane Lake.

ARTUR BRZÓSKA, MAGDALENA NOWAKOWSKA

SEARCHING FOR TRACES OF GUERRILLA WARFARE OF THE POST-WAR ANTI-COMMUNIST UNDERGROUND ('CURSED SOLDIERS'). UNDERWATER EXPLORATION OF THE BROŻANE LAKE IN THE AUGUSTÓW PRIMEVAL FOREST IN 2013

In 2013, employees and students of the Institute of Archaeology at the University of Warsaw, supervised by the authors of the present paper, in cooperation with members of the *Stowarzyszenie Poszukiwań Miejsc Walk i Martyrologii oraz Mogił Wojennych 'Leśni'* (Association for Searching Sites of Combat and Martyrdom and War Graves 'Leśni'), and the *Warszawski Klub Pletwonurków* (Warsaw Divers' Club) took part in an underwater exploration of the Brożane Lake. The objective of the prospection was to find traces of an engagement during which a guerrilla troop led by Władysław Stefanowski (nickname 'Grom') was surrounded and routed by the Soviet forces supported by the *Ludowe Wojsko Polskie* (Polish People's Army) during the so-called 'Augustów Roundup' in July 1945. These events still remain an unacknowledged page in Polish history. Resting places of almost 600 out of the total

of 7000 persons arrested at the time are still to be determined. Similarly, it is unknown where are the mortal remains of the majority of the 160-men-strong guerrilla troop of 'Grom'.

Post-war accounts provided by local fishermen about netting guerrilla weapons and human bones from the Brożane Lake inspired members of the Association 'Leśni' and the IA UW to investigate the lakefront in hopes of finding the site of the partisans' last stand. In the course of the work, the north-western part of the waterbody was explored. Several items were found, such as a pocket knife or iron fragments of an artillery shell, however they could not have been convincingly connected to the discussed events.

Translated by Maciej Talaga